

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کیا فرماتے ہیں علمائے کرام دریں مسئلہ؟

- ۱۔ انت د مالک لا یتیک حدیث بآلک کی کیا تشریح ہے؟
- ۲۔ کیا باپ کو بیٹے کے مال میں ہر طرح کا تصرف حاصل ہے؟

المستفتی: محمد الرحیم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحجرات جامعہ و مصالیا

یہ اور اس معنی کی حدیث، احادیث و شروح کی متعدد کتابوں میں واقعہ کے کچھ تغیر کے ساتھ موجود ہے کہ ایک شخص (یا ذہائی) اپنے والد کی شکایت لے کر رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کی خدمت میں آیا اور کہا کہ یہ (والد) میرے مال کا محتاج ہے (یا کہا کہ: "میرا مال لینا چاہتا ہے" یا "اس نے میرے مال سے مال کو ختم کر دیا" یا "اس نے میرا قرضہ لے لیا" وغیرہ) تو آپ علیہ السلام نے فرمایا: "انت ومالک لا یتیک" جس میں "لام" اباحت کیلئے ہے اور "اراد" اباحت مطلقہ ہے (یعنی جب باپ بیٹے کے مال کا محتاج ہو) نہ کہ "مطلق اباحت" (یونکہ ما رواہ الحاکم وصحیحہ و تصحیحہ: "أمورهم لهم إذا اعتمت إليها" و رواه البيهقي عن عائشة رضي الله تعالى عنها فرموا: "وفي "فنيض القدر": (كل أحد أحمق بماله من والده و ولده والناس أجمعين) لا يناقضه الخبر المار أنت ومالك لأبيك لما سبق أن معناه إذا احتاج لمالك أخذه لأنه يباح له ماله على الإطلاق إذ لم يقل به أحد"

(حدیث: ۶۲۷۱، ۶۲۵۰/۹، نزار مصطفیٰ الباز)

کہ آپ علیہ السلام اسے ترجیح دے رہے ہیں کہ اپنے والد سے حسن سلوک اور احسان کا معاملہ رکھو، حوال و فعل میں ان سے نرمی برتو، اجنبیوں جیسا معاملہ نہ رکھو، یہ اراد نہیں کہ باپ بیٹے کے مال کا مالک ہے اسلئے کہ

- ۱۔ بیٹے کے مال میں "غیر والد" بھی وارث ہوتا ہے۔
- ۲۔ بیٹے کے مال سے اس کی وصیت ادا کی جاتی ہے، اگر اس نے وصیت کی ہو۔
- ۳۔ بیٹے کا زمین ادا کیا جاتا ہے۔

۴۔ بیٹا اپنی باندگی سے وطنی کر سکتا ہے۔
 ۵۔ بیٹے کے مال کی زکوٰۃ بیٹے پر واجب ہوتی ہے۔
 ۶۔ اسی طرح حج بھی اسی پر واجب ہوتا ہے، وغیرہ۔
 ۷۔ الرباب بیٹے کے مال کا مالک ہوتا تو مذکورہ مسائل کا حکم اس کے عکس ہوتا۔
 ۸۔ نیز اس حدیث میں مال کے ساتھ خود بیٹے کو بھی "باب کیلئے" قرار دیا گیا ہے، لیکن باب بیٹے کے نفس کا مالک نہیں ہوتا، تو مال کا بھی یہی حکم ہے۔

۸۔ ایسی صورت باب کا اپنے بیٹے کو کوئی چیز سے کرنا لغو ہوتا، کہ وہ تو اپنے آپ ہی کو مرہ ہوگا۔
 ۹۔ نیز ایک شخص نے آپ علیہ السلام سے پوچھا کہ اگر میرے پاس قرابانی کیلئے کچھ بھی نہ ہو، تو میں اپنے بیٹے کے جانور کی قرابانی کر سکتا ہوں؟ تو آپ علیہ السلام نے اس سے منع فرمایا، جو باب کا بیٹے کے مال کا مالک نہ ہونے پر صریح اور واضح ہے۔

علامہ عینی نے "عمدة القاری" اور حافظ صاحب نے "فتح الباری" میں فرمایا کہ: "امام بخاری رحمہ اللہ نے "الہبۃ للولد" کا باب قائم کر کے ان لوگوں کے اشکال کو ختم کیا ہے جو "أنت ومالك لأبيك" کے ظاہر سے استدلال کرتے ہوئے باب کو بیٹے کے مال کا مالک قرار دیتے ہیں۔ اور اگر "لام" کو "تملیک" کیلئے لے لیا جائے (کما ذهب إليه البعض) تو اس صورت پر محمول ہوگا جب باب خود محمد بن حیا کہ "مسندک حاکم" اور "بیہقی" کی روایت میں ہے۔
 ..... کہ جاء فی الحدیث «أنت ومالك لأبيك»

برید فی السرو المطاوعة لا فی اللاندم والفقراء
 (شرح ابن بطال، کتاب الزکاۃ، قبل باب انما تحولت العقیقۃ، ۳/۵۵۵، مکتبۃ الرشد)
 ..... قال أبو حاتم: معناه أنه صلى الله عليه وسلم زجر عن معاملته إياها بما يعامل به الأجنبيين، وأمر بغيره والرفق به في القول والفعل معاً، إلى أن يصل إليه ماله، فقال له: "أنت ومالك لأبيك". لأن مال الابن ملكه الأب في حياته عن غير طلب نفس من الابن به."
 (صحيح ابن حبان، کتاب البر والإحسان، باب الولدین، حدیث: ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴

وفي حديث جابر أنت ومالك لأبيك قال ابن
رسلان اللام للإبادة لا للتملك لأن مال الولد له وزكاة
عليه وهو موروث عنه انتهى،

(وقال بعضهم لا يأخذ من ماله إلا عند الحاجة إليه)
قال ابن الرهام بعد ذكر حديث عائشة المذكور فإن قيل هذا
يقضي أن له ملكا ناجزا في ماله قلنا نعم لو لم يمتد حديث رواه
الحاكم وصححه والبيهقي عنها مرفوعا إن أولادكم هبة يهب لمن
يشاء إنانا ونهب لمن يشاء المذكور وأموالهم لكم إذا اجتمعت
إليها، وما يقطع بأن الحديث يعني أنت ومالك لأبيك ما أول
أنه تعالى ورث الأب من ابنة السمس مع ولد وولد فلو
كان السك ملكه لم يكن لغيره شيء مع وجوده انتهى ^{البرقي}
(تحفة الأحمدي، الجواب الأحكام، باب ما جاء أن الوالد يأخذ ولد ^{من ماله} ٢٠٠، دار الكتاب
وفي "تلخيص الطحاوي" لمولانا حسين علي:

"وخاللهم أخرون وقالوا كسب الابن ماله خاصة ....
ألا تراها يقول أنت ومالك لأبيك أليس ملك الابن
سئل رجل النبي صلى الله عليه وسلم فقال أفرايت إن
لم أجد إلا منية ابني أفا صمى بها قال لا ..... وقد جعل
الله تعالى غير الوالد وارثا للولد معه فحال أن يكون المال كله
للأب ..... وحال أن يجزى وصية الابن في مال الأب أو
يقضي ربه في ماله ولو كان مال الابن ماله لما جرت فيه وصية
لا ابن ولا يقضي عنه ربه والأمر على خلافه وأجمعوا أن وطئ
الابن جارية الأب حرام فلو كان جارية جارية الأب لم يمت عليه
فدل ذلك على انتفاء ملك الأب لمال الابن وهو قول الثلاثة"
(كتاب الفقهاء والشهاب، باب ما يملك ولد له لا ٢٠١٨، سعيد)

انظر كذلك: (ابن ماجه، كتاب التجارات، باب ما للرجل من مال
ولده، حديث: ٢٢٩٢، ٢٢٩١، ص: ١٦٥، ١٦٦، قد روي)
(أبو داود، كتاب التجارة، باب في الرجل يأكل من مال ولده: ١٢٤٢، الدرر)
(ترمذي، الجواب الأحكام، باب ما جاء أن الوالد يأخذ من مال ولد: ٢٥٤١، سعيد)
(مسند الإمام أحمد، تحت مسند ابن عبد الله بن عمرو، حديث: ٦٦٤٠،
٦٨٦٣، ٦٩٦٢، ٣٧٤، ٥١٥، ٥٣١، دار إحياء التراث العربي)
(عمدة القاري، كتاب الهبة، باب الهبة للولد ..... ٢٠١٣، دار الكتب العلمية)
(فتح الباري، كتاب ..... باب الإظهار في الهبة، حديث: ٢٥٨٤، ٢٦٤٢، قد روي)

جاريه

درالمنثور للبيهقي، باب جماع الأبواب أمثلة الصور: ٣٠٥/٤، دارالكتب العلمية
(مشرح مشكل الآثار، حديث: ١٥٩٨، ٢/٢٧٧، مؤسسة الرسالة)

لہذا باب کو بیٹے کے مال میں ہر طرح کے نفوذ کا اختیار نہیں، البتہ:
۱۔ اگر بیٹا صاحب نصاب ہو، اور باب فقیر محتاج (الرجحہ کمانے پر قادر ہو) تو بیٹے
پر باب کا نفقہ (خرچہ) واجب ہے۔

۲۔ اگر باب "اپاہج" ہو، تو بیٹے پر نفقہ واجب ہونے کیلئے اس کا قادر علی
الکسب ہونا ضروری ہے، (صاحب نصاب ہونا ضروری نہیں)۔

۳۔ اگر بیٹا تلکدست ہو، اور اس کے ہونے کے بغیر ہوں، تو باب کو ان کے ساتھ ملانا ضروری
ہے۔

۴۔ اگر اکیرا ہو تو ریازتہ ضروری ہے، قضاء نہیں۔
اور جن صورتوں میں باب کا نفقہ واجب ہے ان صورتوں میں باب
بیٹے کی اجازت کے بغیر بھی بقدر ضرورت اس وقت لے سکتا ہے جب بیٹا اپنے
سے انکار کرے اور باب نفقہ کی جنس میں سے کچھ لے، اگر نفقہ کی جنس کے
علاوہ کسی دوسری چیز سے لینا چاہے تو بجز اس وقت اجازت ہے جب کوئی قاضی
بھی فیصلہ کرنے والا نہ ہو۔

(و) تجب (علی موسر) ولو صغيرا (يسار الفطرة) علی الارزج،

..... وفي "المبتغى": «للفقير ان يسرق من ابنة الموسر ما
يكفيه ان ابي ولا قاضي ثمة، وإلا اثم». (الفننة لأصوله).....
..... (الفقراء) ولو قادرين على الكسب" (التزوير وشرحه).

والماصل: انه يشترط في نفقة الأصول الوصول اليسار على
المخلاف المار في تفسيره، إلا إذا كان الأصول زينا لا كسب له فلا
يشترط سوى قدرة الولد على الكسب، فإن كان لكسبه فضل أجهر
على إنفاق الفاضل، وإلا فلا وكان الولد وعده أمر يانة بضم
الأصل إليه، ولو له عيال كجبر في الحام على منه إليهم.....

(قولہ: وفي "المبتغى" الخ) اسوای قریباً: «لو أنفق
الأبوان ما عتد لها الغائب من ماله على أنفسهما وهو من جنس النفقة
لا يضمنان، لو جوب نفقة الأبوين والزوجة قبل القضاء هي
لو ظفر بجنس صفة فله أخذها، ولذا فرضت في مال الغائب بخلاف
بقية الأقارب». ونحوه في "المغ" و"الزبلي". وفي زكاة "الجوهرة":
«الدائن إذا ظفر بجنس صفة له أخذها بلا قضاء ولا رضاه».

..... وفي كل موضع جاز القضاء بالرفع كان لها أن
تأخذ بغير قضاء من ماله شرعاً» ۱ھ.

فتول "المبتغى": «ولا قاضي ثمة» المحمول على ما إذا كان

جاری ہے.....

ما يأخذ من خلاف جنس النفقة كالعروض، أما الدرهم والنائير
فهو من جنس النفقة فلا حاجة فيها إلى القاضى.

(قوله: الفقراء) قيد به لأنه لا تجب نفقة لوسم إلا الزوجة.
(قوله: ولو قاردين على الكسب) حزم به في "الهداية"،
فالمعتبر في إيجاب نفقة الوالد من مجرد الفقر، قيل: وهو ظاهر
الرواية "فتح"، ثم أيد به بجملة "الحاكم الشهيد" وقال:
«وهذا جواب الرواية»

(رد المحتار، كتاب الطلاق، باب النفقة، مطلب في نفقة الأصول، ومطلب: تجب
النفقة من فاضل الكسب على المعتمد: ١٠/٦٢٧، ٦٣٠، ٦٣٢، ٦٣٣، رار الثقافة) فقط

والله أعلم بالصواب
كتبه أمان الله غفر له
المتخصص في الفقه الإسلامي
بالجامعة الفاروقية بكراشي
٢٤ / ٣ / ١٤٣١ هـ

الجواب صحیح
مکتبہ اہل سنت
٢٨ / ٢ / ١٤٣١ هـ

الجواب صحیح
مکتبہ اہل سنت
٢٨ / ٢ / ١٤٣١ هـ

